

mübarek ve âlemler için bir hidayet kaynağı olan Kâbe dir" (1). Ebû Zerr (r.a)'den rivayete göre, Şöyle demiŐtir: Resulullah (s.a.s)'a, yeryüzünde ilk defa hangi mescidin tesis edildiğini sordum. Cevap olarak; "Mescid-i Haram" buyurdu. Bundan sonra hangisi inşa olundu, dedim Mescid-i Aksâ" buyurdu. İkisinin inŐası arasında ne kadar süre bulunduğunu sordum. "Kırk yıl" cevabını verdi. Bundan sonra da, Allah'ın elçisi Şöyle buyurdu: "Ey Ebû Zerr! Namaz vakti nerede girerse, namazını orada kıl. Namazın fazileti, vaktinde kılınmasıdır" (2). Allah'ın elçisi yeryüzünde ancak Őu üç mescidi ziyaret ve onlarda ibadet için yolculuk yapılabilceğini belirtmiŐtir; َلا تَشُدُّ الرِّحَالُ إ لاَّ الى ثلا ثَةِ مَسَاجِدَ: الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ، وَمَسْجِدِ الرَّسُولِ ، وَالْمَسْجِدِ الالْمَسْجِدِ الاقْصى "Ancak Őu üç mescit için yolculuk yapılabilir: Mescid Haram, benim Őu mescidim (Mescidi Nebevi) ve Mescid-i Aksa" (3). Bu üç mescitte yapılacak ibadetin, baŐka mescitlerde yapılacak olandan üstünüğünü bildiren çeşitli hadis-i Őerifler nakledilmiŐtir (4). İslâm'in çıkıŐı sırasında Kâbe putlarla doldurulmuŐ bir halde, KureŐ müŐriklerinin ziyaret yeri idi. Hz. Peygamber Mekke'de iken müslümanlar ünceleri kendilerini gizlemiŐler, Erkam b. Ebî'l-Erkam'ın evinde toplantılarını gizlice sürdüŐlerdi. Hz. Ömer'in İslâm'a giriŐi ile kendilerini açğa vurdular ve ilk olarak topluca Kâbe'ye kadar giderek burada müŐriklere karŐı bir gösteri yaptılar. Hz. Peygamber Mekke'de iken namazlarını Beytullah'ın yanibaŐında, Yemen köŐesi ile Hacer-i Esved arasında kılmaktaydı. O, peygamberlikten ünce de, Kâbe'ye saygı göstermekte, onu kutsal tanımakta, fırsat olunca ziyaret edip, Hacer-i Esved'i üpmekteydi. Mekke'de ilk müslüman cemaatin, üzel bir ibadet yeri yoktu. Hz. Peygamber (s.a.s), erkeklerden ilk müslüman olan Hz. Ali (r.a) ve diğer arkadaşları ile Mekke'nin dar sokaklarında, gizlice namaz kılmıŐtı. Hz. Peygamber genellikle namazlarını, Kâbe civarında veya kendi evinde tek başına kılardı. Bununla birlikte müslümanlar, cemaat halinde namaz kılabilmek için bir evde toplandıkları da olurdu. Bu ev, çoğu zaman aŐabtan Erkam'ın evi idi. Hz. Ömer (r.a), İslâmiyeti kabul ettikten sonra, müminlerin rahatsız edilmeden Kabe'nin yanında namaz kılmalarını temin etmiŐti. Hz. Peygamber (s.a.s.), yeryüzünün bütün müslümanlar için bir mescit olmasına rağmen Allah nazarında her yerin bir olduğunu belirtmiŐtir (5). Ancak namazların mescitlerde kılınmasının daha güzel olacağını bildiren hadislerde mevcuttur (bk. Müslim, Mesacid/1). Medine'ye hicret etmeden ünce. Hz. Peygamber (s.a.s.)'in emri ile orada Cuma namazı kılınmıŐtı. Hz. Muhammed (s.a.s.), Medine'ye hicret ederken Kuba’da birkaç hafta geçirdi. Burada bir mescit inŐasına baŐladı. Bu hususta Őu ayet-i kerime nazil oldu: لَا تَقُمْ فيهِ اَبَدًا لَمَسْجِدٌ

اُسِّسَ
عَلَى
التَّقْوى
مِنْ اَوَّلِ
يَوْمٍ
اَحَقُّ اَنْ
تَقُومَ فيهِ
فيهِ رِجَالٌ
يُحِبُّونَ
اَنْ
يَتَطَهَّرُوا وَاللّهُ
يُحِبُّ
الْمُطَّهِّرينَ (108) "İlk gününden beri takva için kurulan mescitte bulunman daha uygundur" (6). Diğer bir mescit ise, Hz. Peygamber (s.a.s.)'in, Medine'ye vardığından sonra yaptığı mescittir. Hz. Ebu Bekir (r.a) ile Medine'ye giren Rasulullah (s.a.s.) devesini salıverir. Devesi, nerede durursa orada misafir olacağını belirtir. Deve, bugün Mescid-i Nebevi'nin olduğu yerde durur. Boş bir arazi olan bu yeri, Hz. Muhammed (s.a.s.), mescit ve kendi ev halkı için oturacak yer yaptırmak üzere satın alır. O zamandan beri bu mescit, Peygamberimizin mescidi olarak isimlendirilmiştir.

Yeri gelmişken kısaca mescitlere ait hükümlerden bahsedelim; Mescitler Allah-u Teâlâ'ya ibadet amacıyla yapıldığı için büyük bir şerefe sahiptir. Bu yüzden her mescide "Beytullah (Allah'ın evi)" denir. Bir mescit kıyamete kadar mescittir. Mescide saygısızlık veya tecavüz, Allah-u Teâlâ'nın hukukuna tecavüz anlamı taşıyacağı için uhrevî sorumluluğu gerektirir. Bir mescite sağ ayakla girilir, ünce Resulullah (s.a.s)'a salâtü selâmdan sonra, "Allahümme'ftah aleynâ ebvâbe rahmetike (Allahım, bizlere rahmet kapılarını aç)" diye dua edilir. Çıkarken de ünce sol ayağı dışarıya atarak, "Allahûmme'ftah aleynâ ebvâbe fadlike (Allah’ım, bize lütuf ve kereminin kapılarını aç)" diye duada bulunmalıdır. Diğer yandan mescide ilk girişte selâmlama anlamında Allah rızası için en az iki rekât "Tahiyyatül mescit" namazı kılınması sünnet olup, mescidin manevî havasına intibakı sağlar. Mescitlerde yüksek sesle konuşmak mekruhtur. Ancak vaiz, hatib ve üğrencilerine ders vermekte olan üstad sesini duyurmak için yükseltebilir. Namaz kılanlara zarar vermemek şartıyla Kurân-ı Kerîm okuyanların veya Allah'ı zikredenlerin seslerini yükseletmeleri caizdir. Namaz için mescide gelenlerin, kendi durumuna göre en temiz ve en güzel giysilerini giyinmeleri, cemaati nefret ettirecek soğan, sarımsak gibi şeyleri namaz öncesinde yemekten sakınması insan, cemaate ve mescide olan saygının gereğidir. Kurân-ı Kerîm'de يَا بَنى
ادَمَ خُذُوا
زينَتَكُمْ
عِنْدَ كُلِّ
مَسْجِدٍ
وَكُلُوا
وَاشْرَبُوا
وَلَا

تُسْرِفُوا
اِنَّهُ لَا
يُحِبُّ
الْمُسْرِفي
06;َ (31) "Ev Ademoğulları! Her mescide gidişinizde temiz ve güzel elbiselerinizi
giyinin" (7). Namaz kılanın önünden geçmek caiz değildir. Ancak mescitte
ön saflarda boş yer varken arka safa namaza duranın önünden geçip ileri
safa gidilebilir. Burada önünden geçilen kimse cami adabına uymayarak kendi
saygınlığını kendisi yitirmiştir. Mescide abdestli olarak girilir. Mescitlere namaz için
olmaksızın çocukları, akıl hastalarını sokmak veya mescidin içinden zaruret
bulunmadıkça yol gibi geçmek caiz değildir (8) Kuruluşundan
Günümüze Kadar Camilerin Üstlendiği Fonksiyonlar: Yukarıda da
belirttiğimiz gibi camiler, İslâm'in ilk dönemlerinden itibaren müslümanların
hayatında önemli bir yer tutmuştur. Peygamberimiz İslâm'i müesseseleştirmeye
camiden başlamış ve ilk kurulan İslâmî müessesesi cami olmuştur. Cami ilk
İslâm toplumunun teşekkülünde merkezi bir rol oynamıştır. Bu amaça Hz.
Peygamber, hicretten sonra Medine'ye varır varmaz, hemen bir mescit (Mescid-i Nebevî)
inşa ettirmiştir. (9) O, Ashabıyla istişare toplantılarını burada yapmış ve gerçekleştirdikleri
işlerin planlarını burada şekillendirmiştir. Bu mescitte birbirinden ayrı üç mekan
bulunmaktaydı: 1- Namaz kılmaya ayrılan bir bölüm, 2- Okul vazifesi görmek
için Suffa denen bir mekan, 3- Hz. Peygamber'in hanımlarına ayrılmış birkaç
odadan oluşan ayrı bir kısım. Mescidin Suffa adı verilen bölümünde, planlı ve
programlı bir eğitim faaliyeti yürütülüyordu. Bu durum o dönemde
mescidin ibadet yeri olmasının yanı sıra, bir okul vazifesi de gördüğünü
ortaya koymaktadır. İslâm'in ilk dönemlerinde caminin görevi çok geniş
tutulmuştur. Müslümanlar bu anlayışın sonucu olarak camiye ibadet edilen, ilim
öğrenilen, siyasî ve sosyal işlerin görüşülüp karara bağlandığı,
ordu karargâhı, kaza dairesi, elçilerin kabul edilip diplomatik görüşmelerin
yapıldığı bir makam olarak kullanmışlardır. Bu durum caminin o dönemde
müslümanların dinî ve dünyevî işlerinin
yürütülmesinde ne derece bir önçeliğe sahip olduğunu açık bir
şekilde ortaya koymaktadır. İslâm'in yayılmasıyla camilerin sayısında da bir artış
yaşanmıştır. Adeta camiler yerleşim merkezlerinin teşekkülünde belirleyici bir rol
oynamışlardır. Yeni kurulacak olan yerleşim merkezlerinde önçe cami yeri belirlenmiş,(10)
sonra şehrin diğer kısımları onun çevresine kurulmuştur. Ancak fetihlerin artması,
coğrafî sınırların genişlemesi, ülike olarak çeşitli toplulukların İslâm'a
girmesi ve değişen şartlar, cami ve mescitlerin başlangıçtan beri üstlendikleri bazı
fonksiyonlarını tamamen veya kısmen diğer kurumlara bırakmasını gerektirmiştir. (11) Camilerin
eğitim görevini üstlenen kurumlar medreseler olmuşlardır. Medreseler kurulduktan
sonra da camiler eğitim ve öğretim yeri olma özelliğini kaybetmemişlerdir.
Osmanlılarda büyük camilerin yanında inşa edilen medreselerin müderrisleri
genellikle ikinci namazından sonra medrese öğrencileri dışındaki insanların da istifade
edebilmesi için camilerde ders vermişlerdir. Camilerin Günümüze
Toplumsal Dayanışmayı Sağlamadaki Etkinliği: Kurulduğu günden itibaren
müslümanların yaşamında önemli bir yere sahip olan camiler, bugün de
aynı konularını muhafaza etmektedirler. Günümüze camiler, önçelikle
ibadet yeri olma özelliğine sahiptirler. Milyonlarca insan beş vakit namaz, cuma namazı,
bayram ve teravih namazlarında ibadet maksadıyla camilere gelmektedirler. Ayrıca mevlit

programlarında ve ramazanlarda okunan mukabelelerde camiler dolup taşmaktadır. Camiler ibadet yeri olma özelliğinin yanında, din eğitiminin temel bahisleri olan iman, ibadet, ahlak gibi konularda eğitim yapılan birer yaygın eğitim kurumudur. Camilerde her yaş ve seviyedeki insanımız din konularında bilgilendirilmekte, aydınlatılmakta ve okullarda öğrendikleri bilgiler pekiştirilmektedir. Akşam kursları ve yaz aylarında açılan yaz Kur'an kursları yaygın din eğitimi adı altında camilerde yaygın din eğitimi etkinlikleridir. Camiler birer yaygın din eğitimi kurumu olduğundan buralarda verilen hutbe ve vaazların, Kur'an-ı Kerim ve din eğitiminin bir kat daha artmaktadır.

İslam birlik ve tevhid dinidir. Tevhid inancı en mükemmel ve ideal bir sosyal kaynaşma, kenetlenme, birleşme ve benleşme prensibidir. İşte camiler İslam'ın özünde yer alan bu birlik ve beraberlik ruhunun insanlara kazandırıldığı, insanların birbirleriyle kaynaştığı ve toplumsal dayanışmanın temellerinin atıldığı kutsal mekanlardır. Camilerde cemaatle kılınan günde bir namaz ve toplu halde kılınan Cuma, teravih ve bayram namazları gibi diğer toplu ibadetler, imamın arkasında ve onun liderliğinde bir tek Allah'a kulluk safında toplanmış bulunan ve her türlü mesleki, sosyal, kültürel statü farkları ve imtiyazları bir kenara bırakarak kenetlenen ve yekvücut olan bir toplumsal kaynaşma ve benleşmenin en canlı örnekleridirler. (12)

Müslümanlar, kardeş oldukları bilincini hiç bir zaman hatırdan çıkarmamalıdır. Ayrıca Hz. Peygamber'i şekli olarak örnek almada hiç bir kimseye pirim tanımayan kimselerin onun getirdiği sevgi, dostluk, yardımlaşma, birlik ve beraberlik gibi mesajlara da kulak vermeleri gerekmektedir. Kâinatın Efendisi (s.a.s),
وَالَّذِىنَفْسِىبِيَدِهِلاَتَدْخُلُونَالجَنَّةَحَتَّىتُوْمِنُوا،وَلاَتُؤْمِنُواحَتَّىتَحَابُّوا،"İman etmedik cennete giremezsiniz. Birbirinizi sevmedik de gerçeğe manada iman etmiş olamazsınız."(13), مَثَلُالمُؤْمِنِينَفيتَوَادِّهِمْوَتَرَاحُمِهِمْوَتَعاطُفِهِمْمَثَلُالجَسَدِإذَااشْتَكَىمِنْهُ

عُضْوٌ
تَدَاعَى
لَهُ سَائِرُ
الجَسَدِ
بِالسَّهَرِ
وَالحُمَّى "Birbirlerini sevmekte, birbirlerine acımakta ve birbirlerine şefkat hususunda mü'minler adeta tek bir ceset gibidirler. Ondan bir uzuv şikayet ederse, uykusuzluk ve ateşle cesedin diğer uzuvları da ona iştirak ederler."(14),
المُؤمِنُ
لِلمؤمنِ
كَالبُنْيَانُ يَشُدُّ
بَعْضُهُ
بَعْضاً "Mü'minin mü'mine bağıllığı, parçaları birbirine bağlayan bir tek bina gibidir"(15) buyuruyor. Hz. Peygamber'in bu sözleri doğrultusunda her mü'min, diğer müslümanlara bakış açısını şöyle bir daha gözden geçirmelidir. Çağımızın yozlaşan ve adeta putlaştırılan anlayış ve değer yargıları ile basit menfaatler uğruna müslüman kardeşini terkeden, onun musibetinde huzuru bulan, huzurunda da kalbindeki kinden dolayı üzüntüyü yakalayan, siyasi ve dinîkökenli bazı çevre ve gruplara göre sözünü ve selamını belirleyen müslümanların bu eksende bir daha düşünmesinin gerektiği kanaatindeyiz. İster din kökenli olsun, ister siyasi olsun, düşmanlığa varan gruplaşmalar, bölünmeler hem dinimiz hem de vatanımıza zarar vermektedir. Birlik ve beraberlik bizi dinimizde de dünya milletleri arasında da güçlü kılacaktır. Bu bağlamda camilerin, müslümanlar arasında sevgi ve şefkati, toplumsal yardımlaşma ve dayanışmayı sağlamak amacıyla vücuda getirilmiş kurumlar olduğunu bir daha hatırlamalıyız.

 Peygamber (s.a.s.) müminleri daima cemaata davet etmiş hatta cemaate gelmeyenleri kınamıştır.(16)

Ve bir hadisinde cemaatle kılınan namazın ferden kılınan namazdan daha faziletli olduğunu ifade etmiştir.(17) O halde Peygamberimizin teşvik ettiği cemaat nedir? Niteliği ne olmalıdır? Sosyoloji ilmine göre cemaat; aralarında diyalog bulunan organize topluluk şeklinde tanımlanmaktadır. Buna karşılık aralarında diyalog bulunmayan, birbirinden kopuk kitleye de kalabalık denir. Peygamberimizin birçok hadisinde teşvik ettiği ve İslâm'ın hedeflediği kitle, tanımlandığı şekliyle kalabalık değil, cemaat terimiyle örtüşmektedir. Buradan hareketle bugün camilerimizi dolduran kitlenin bu niteliğe sahip olmasını temenni etmek durumundayız. Zira aynı safta, aynı camide namaz kıldığı halde birbirinden haberi olmayan, birbirine selam dahi vermeyen, merhaba, nasılsınız gibi sevgi sözüklerini ya hiç kullanmayan ya da oldukça cimri davranan Müslümanların sayısı azımsanacak kadar az değildir. Bu nitelikteki cemaatin eda ettiği namazın, evde tek başına kılınan namazdan 27 derece daha fazla sevap kazandırdığının düşünülmesi, Hz. Peygamberin önerdiği cemaat anlayışı ile ne derece bağdaşır? Müslüman namaza giderken karşılaştığı müslümana selam verir, onun halini sorar, ona güler yüz gösterir. İşte bunların hepsi dinimizde sevap işlerdir. Bu sevap işler nedeniyle kılınan namazın sevabı artacaktır. Camilerimiz bizlerin moral kaynağı olmalıdır. Cami kapısı itici değil, çekici olmalıdır. Oradan insanlar kovulmaz, orada insanlar küstürülmez, orada insanlar paylaşılacak her şeyini paylaşırlardı.

Şu olay bizlere Hz. Peygamberin engin hoşgörü ve sükunetinde, konusunda bir fikir verecek nitelikte olsa gerek. Bedevinin birisi gelip mescidin bir köşesine kucaklanarak abdestini bozuyor. Sahabe, bu olayı hoş karşılamıyor. Hz. Peygamber sahabeyi teskin ediyor ve bedevi işini bitirince, kova ile su getirtip orayı temizlettiriyor.(19) Bu olayı düşünün ve nasıl bir tepki vereceğimizi düşünün. Hoşgörü ve merhamet tellallığı yapanların bu davranışlara kulak vermeleri gerekmez mi?

İcra ettiği fonksiyonları sayılamayacak kadar çok olduğu ortada olan cami ve mescitlerimizin kıymetini bilelim. Onlara icra ettikleri görevlere denk bir saygı ve önem gösterelim. Camilerin bizler için iman alameti olduğunu unutmayalım. Cenab-ı Hak Cümlemizin ibadet ve taatını ahsen-i kabul ile makbul eylesin. Gökten mescidlere bağlı olduğu bağışlanan bahtiyar kullar zımmesine bizleri de dahil eylesin. (Amin) Dipnotlar: 1- Al-i İmran, 3/96 2- Müslim, Mesacid, 1-2 3- Tirmizi, Salat, 325 4- Müslim, Hacc, 505-510 5- Buhari, Salat, 56 6- Tevbe, 9/108 7- Araf, 7/31 8- Şamil İslam Ans. Mescid mad. 9- Buhari, Menakibu- Ensar, 45 10- İsmet Kayaoğlu, İsl. Kuruml. Tar. Ankara 1980, s.117 11-M. Faruk Bayraktar, Yay. Eğitimde Din Öğretimi, Ankara 1999, s. 345 12- (Zetle), Şuayip Özdemir, Diyanet Aylık Dergi, Ekim 2000, sayı. 118 13- Müslim, İman, 93 14- Müslim, Birr, 65 15- Müslim, Birr, 8 16- Müslim, Mesacid, 251, 255, 278 17- Müslim, Mesacid, 245 18- Müslim, Zekat, 56 19- Müslim, Taharet, 98 20-(Geniş bilgi için bkz.) Ahmet İnkal, Asr-ı Saadette Mescidin Önemi.. Diy. Aylık Dergi, sayı.130

[İslam ve Hayat.Güncel Vaaz ve Hutbeler](#)